

DOKUMENTI O HRVATSKOM NARODNOM PREPORODU U DALMACIJI,
HAZd, Zadar 1991, sv. I.

Ta knjiga dokumenata donosi arhivsku građu o hrvatskom narodnom preporodu u Dalmaciji, koja je pohranjena u Historijskom arhivu u Zadru. Arhiv je ujedno i izdavač ovog sveska. Historijski arhiv u Zadru je riznica građe za sva razdoblja hrvatske povijesti pa i za hrvatski narodni preporod, što je bilo očevidno na izložbi upriličenoj o 100. obljetnici preporoda održanoj u Zadru 1962.

Nakon uvida u izložbenu građu dolazi do tiskanja dijela građe, uglavnom pismene prepiske glavnih sudionika preporodnih zbivanja - Klaića, Pavlinovića, Biankinija. Marljivošću i radom arhivskih radnika zadarskog Arhiva pronađena je, vrednovana i pripremljena za tisak vrijedna građa koja se odnosi na hrvatski narodni preporod u Dalmaciji do 1870. godine, tj. do pobjede narodnjaka na izborima za Dalmatinski sabor. Spletom negativnih okolnosti pripremljena građa ostala je neobjavljena do prošle, tj. 1991.g.

U ovom prvom svesku objavljeno je četrdesetak dokumenata od godine 1860. do 1861. Navedeno razdoblje je vrijeme velikih promjena u Habsburškoj Monarhiji nakon ukidanja Bachova apsolutizma, doba traženja rješenja mnogim problemima unutrašnjeg uređenja carevine. Za Dalmaciju je to vrijeme borbe za ili protiv sjedinjenja s Hrvatskom. Najveći dio dokumenta se i odnosi na pitanje sjedinjenja. Objavljeni dokumenti su: izvješća Namjesništva Dalmacije vladi u Beču o političkoj i sigurnosnoj situaciji u pokrajini, te djelovanju najpoznatijih ljudi Narodnog pokreta. Zatim Carevo pismo hrvatskom banu Šokčeviću o uvođenju hrvatskog jezika kao službenog 5.XII. 1860. g., te o pitanju sjedinjenja Hrvatske i Dalmacije. Donose se još i izvješća pretora i glavara nekih sela Namjesništvu o situaciji na njihovom teritoriju, zatim proglas Banske konferencije u Zagrebu od 19. XII. 1860. g. upućenom Dalmatincima u pitanju sjedinjenja, proglas splitske skupštine građanstvu u kojem pledira protiv sjedinjenja s Hrvatskom, a za autonomiju Dalmacije.

Kroz objavljenu građu mogu se pratiti i otkriti sve političke ideje i strujanja u Dalmaciji toga vremena. Objavljeni dokumenti su na hrvatskom, njemačkom i talijanskom jeziku. Na početku svakog dokumenta je kratak sažetak na hrvatskom jeziku bez obzira na jezik dokumenta. U bilješkama je navedena kratka biografija osoba koje se spominju u tekstu, ubikacija toponima, te prijevod naziva grada ili naselja sa stranog jezika na hrvatski, zatim objašnjenje nekog pojma ili događaja, npr. "Oktobarska diploma" ili "Dalmatinski sabor".

U predgovoru sveska navedeno je da će taj svezak sadržavati stotinjak dokumenata iz razdoblja 1860 - 1865. g. tj. 41 dokument iz 1860. i 1861. godine. Zbog čega je to tako, nije objašnjeno.

Nadati se je da II. svezak dokumenata o hrvatskom narodnom preporodu u Dalmaciji do 1870. g. neće čekati tolike godine za objavljivanje, te nam podastrijeti daljnje dokaze o želji i borbi Hrvata Dalmacije za sjedinjenje s Hrvatskom u zajedničku državu.

Marija ZANINOVIĆ-RUMORA